

„Je to vůbec nemyslitelné, že něco takového se může ve 20. století stát“¹

Pankrácká „sekyrárna“ neboli oddělení II A

PETR KOURA

Za druhé světové války byla na území tzv. protektorátu Čechy a Morava zřízena celá řada míst, kde byli odpůrci nacionálně-socialistického režimu fyzicky likvidováni. K nejvýznamnějším z nich patřilo oddělení II A v policejní věznici gestapa v Praze na Pankráci, kde v rozmezí dvou let (od dubna 1943 do dubna 1945) zemřelo pod ostrým gilotiny celkem 1075 lidí, z toho 155 žen. Díky obětavosti a statečnosti vězně Karla Rameše se zachovalo nejen množství posledních dopisů či kreseb popravených, ale i naprostý unikát – časopis, vytvářený odsouzenci na cele smrti. Všechny tyto projevy svědčí o neuvěřitelné síle lidského ducha, kterou nedokáže potlačit žádná diktatura či totalita.

Věznice Krajského trestního soudu v Praze na Pankráci byla využívána jako policejní věznice pro pražské gestapo již od samotného vzniku protektorátu. Zatčení odbojoví pracovníci či jiní odpůrci nacismu zde pobývali zejména v průběhu vyšetřovacího procesu – po jeho ukončení byli transportováni k soudům do Německa, kde na nich byl, povětšinou v Berlíně a Drážďanech, vykonáván trest smrti. Záhy však byla pankrácká věznice přeplněna a dostačujícím

řešením nebylo ani zřízení další policejní věznice v terezínské Malé pevnosti. Nacistická pseudosoudní mašinérie nezvládala nápor trestů smrti, kterých v protektorátu přibývalo zejména po atentátu na Heydricha.

Samostatné popravčí místo pro výkon trestu smrti stěží bylo v protektorátu zřízeno výnosem říšského ministra spravedlnosti dr. Georga Otto Thieracka ze dne 5. dubna 1943.² Thierack jako bývalý prezident německého

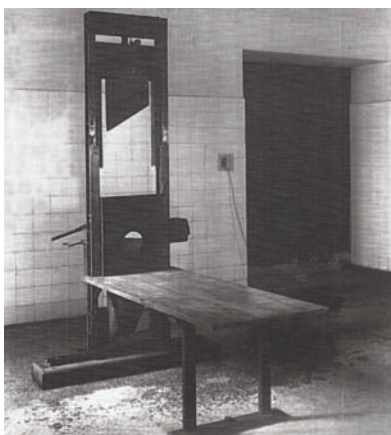
lidového soudního dvoru (*Volksgerichtshof*) poslal již předtím na smrt celou řadu významných českých odbojových pracovníků, včetně ministerského předsedy generála Eliáše. Dosud nacisté v protektorátu popravovali v rámci prvního a druhého stanného práva střelbou či oběšením, nyní měl přijít ke slovu nástroj pojmenovaný podle proslulého francouzského filantropa doktora Guillotina.³

Gilotina se v Německu používala již v době císařství a za výmar-

¹ Citát pochází z motáku-škrabky Růženy Kodadové, která byla popravena v Praze na Pankráci 9. 9. 1943. Cit. dle THIELE, Vladimír (ed.): *Žaluji. Pankrácká kalvárie*. 1. část. Orbis, Praha 1946, s. 78. Moták byl napsán 19. 7. 1943.

² HLAVÁČEK, Jaromír – KAUCKÝ, Tomáš: *Ve spárech nacismu. Památník protifašistického boje Praha-Pankrác*. Federální ústřední výbor Československého svazu protifašistických bojovníků ve spolupráci se Správou Sboru nápravné výchovy ČSR, Praha 1985, s. 18.

³ Skutečnost, že gilotinu vynalezl právě francouzský lékař Joseph Guillotin (1738–1814), je tradovaným mýtem. Podobné popravní stroje se používali již ve středověku, Guillotin se podílel pouze na jejím zdokonalení. Je paradoxní, že sám byl odpůrcem trestu smrti a gilotinu propagoval proti drastickým středověkým způsobům usmrcení.

Gilotina (německy „Fallbeil“) byla oficiálním popravčím nástrojem hitlerovské třetí říše. Kromě Prahy fungovaly podobné popravčí nástroje též v Berlíně, Mnichově, Brandenburgu, Drážďanech, ve Vídni či Vratislavi.

Zdroj: Soukromý archiv J. Čvančary

ské republiky. Trest smrti byl tehdy vynášen pouze ve výjimečných případech, které se ve velké většině týkaly kriminálních činů spojených s vraždou. Po nástupu nacistů k moci v lednu 1933 dochází k postupnému rozšiřování přečinů, za které mohl být udělen nejvyšší trest – kromě velezrady se tak mohlo usmrctvat i za poměrně vágně formulované činy, jako byla *těžká vzpoura* či *těžké narušení obecného pokoje*. Později hrozil absolutní trest i za zhotovování a rozšiřování „velezrádných“ tiskovin, žhářství, travičství, špionáž, rozkládání branných sil, mravnostní delikty či odcizení kovu, určeného pro sbírku ve prospěch německé armády. Po 15. březnu 1939 spadali pod tuto jurisdikci i Češi, v nacistické terminologii nazývaní „protektorátní příslušníci“. V době zřízení pankrácké „sekyrárny“ bylo již

možné udělit trest smrti prakticky za cokoli, neboť pod vymezení typu *projevy protiněmeckého smýšlení* nebo *poškození blaha německého národa* nejrůznějším chováním bylo možno zahrnout skutečně širokou škálu deliktů.⁴

Nacisté uzákonili několik měsíců po převzetí moci též popravu oběšením – měla být trestem za delikty namířené proti *obecné bezpečnosti*. V praxi se tento způsob, považovaný za méně čestný odchod z pozemského světa, používal při trestání kriminálních či hospodářských zločinů. V době prvního stanného práva tak byli tímto způsobem v pražských ruzyňských kasárnách popravováni jednak Židé, jednak pachatelé deliktů proti válečnému hospodářství.⁵ Trest smrti provazem byl však v samotném Německu používán poměrně zřídka – nařízením říšského ministra spravedlnosti Franze Gürtnera z října 1935 byl stanoven jednotný postup při popravě gilotinou, který byl závazný pro celé území Velkoněmecké říše. O rok později vydané nařízení stejného ministra, které mělo ustanovit jediným popravčím nástrojem v třetí říši gilotinu, bylo ovšem z osobního příkazu Adolfa Hitlera zrušeno.⁶

Nejvýznamnějším popravištěm na území říše byla „sekyrárna“ v berlínské věznici Plötzensee, kde se usmrcovalo gilotinou již od roku 1890. Po roce 1933 se z tohoto místa stalo centrální popraviště berlínského lidového soudního dvoru, který projednával především politické případy. V Plötzensee tak bylo v éře nacismu popraveno celkem 2891 lidí, z toho 677 Čechů, což je nejvíce ze všech evropských okupovaných národů.⁷

Své životy zde ukončili kupříkladu Julius Fučík, novinářka Inka Bernášková, generálové Bedřich Homola a Bohuslav Vsetička či diplomat Jiří Sedmík. Podobným způsobem jako v Plötzensee začal být od dubna 1943 vykonáván absolutní trest též v Praze.

„SENZACE PROTEKTORÁTU, PRAHY A PANKRÁCE“

Pro pražskou „sekyrárnu“ byla zvolena část někdejší ženské káznice na Pankráci, která byla označována jako oddělení II A. Vlastní popravčí místnost byla údajně umístěna v prostorách, kde se dříve nacházela vězeňská porodnice.⁸ Stavba „oddělení smrti“ na jaře 1943 samozřejmě nemohla uniknout pozornosti pankráckých vězňů. Jeden z nich – Karel Rameš – si tuto událost zaznamenal do svého tajně vedeného deníku: *Proti oknům naší cely, v přízemním traktu IIa, vyklidili Němci hromadné ubytovací cely č. 29, 30 a 31. Zedníci tam buší do zdi, elektrotechnici pracují o překot, neboť se tu staví senze protektorátu, Prahy a Pankráce – „sekeru“. Drážďany už nestačí stínat naše hlavy a na Pankráci čeká zas šedesát nových odsouzenců k smrti. Dlouho do noci slyšíme hlučnou práci řemeslníků, úder za úderem přibližuje hrůzné zahájení poprav sekerou. Dřsivé divadlo je připravováno s německou důkladností a rychlostí. Každým úderem kladiva, každou vteřinou přibližuje se první duben, kdy má být zahájen „provoz“. Šedesát odsouzenců čeká a poslouchá rány do zdi – konec nadějí a snů.*⁹ Karel Rameš jako jeden z pankráckých chodbařů, tedy vězňů, kteří se mohli v budově věznice pohybovat poněkud svobod-

⁴) BESTOVÁ, Cornelia C.: *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Doplněk, Brno 1996, s. 126–128.

⁵) SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945*. Naše vojsko, Praha 1986, s. 162–163.

⁶) OLESCHINSKI, Brigitte: *Gedenkstätte Plötzensee. Gedenkstätte Deutscher Widerstand*, Berlin 1995, s. 16–17.

⁷) Nejvíce zde bylo popraveno Němců (1437), Poláků zde bylo zavražděno 253, Francouzů 245, Rakušanů 89, Belgičanů 68.

⁸) *Památná místa bojů proti fašismu*. Naše vojsko, Praha 1961, s. 73.

⁹) Cit. dle THIELE, Vladimír (ed.): *Žaluji*, s. 31.

něji, organizoval v té době ilegální korespondenci vězňů. Podařilo se mu proniknout i na „oddělení smrti“ a vynášet odtud motáky a tzv. škrabky – vzkazy, které se schovávaly mezi prsty. Právě díky Ramešově deníku a zachovaným motákům máme poměrně jedinečnou možnost získat detailní představu o tom, jak vypadal život na oddělení II A.

Na tomto oddělení končili povětšinou lidé odsouzení německým Vrchním zemským soudem (*Oberlandesgericht*) v Praze či zemským soudem (*Landesgericht*). Mužům odsouzeným k trestu smrti byla hned po vynesení rozsudku přímo v soudní síni nasazena oceňová pouta, u žen se toto opatření nevyžadovalo. Odsouzenec byl poté transportován na oddělení II A, kde byli nejprve fotografováni. Procházeli katrem, který byl na rozdíl od mříží ostatních pankráckých oddělení pokryt neprůhlednou lepenkou. Obdobně byla i okna hromadných cel na tomto oddělení ze tří čtvrtin zazděna, takže zdejší obyvatelé žili i za bílého dne v jakémsi pološeru. Na celách mohli vězni pobývat s volnými rukama – při každém opuštění cely (s výjimkou rodinné návštěvy) jim však byla pouta zase nasazována. Později byli takto znehybnováni během leteckých poplachů a též v noci. Tu jim znepríjemňovala i elektrické osvětlení, které bylo od rána do večera zapnuté. Před ulehnutím ke spánku se museli vězni svléci do spodního prádla a své svršky měli naříděno odložit na lavici před vchodem do cely.

Stravování na oddělení II A bylo podobně nedostačující jako v celé pankrácké věznici. K snídani se podávala hořká černá káva (respektive její náhražka), k obědu vodová polévka a rozvařená zelenina či „eintopf“. *Dvakrát týdně bylo*

*vězňům přilepšeno tzv. gulášem, což byly brambory nečistě oloupané, polité vodou, která skutečně páchla odvarem jakéhosi masa. V neděli býval oběd nejslavnější – brambory s krví, nakypřenou chlebem.*¹⁰ K večeři se podávala opět černá hořká břečka, označovaná za „kávu“, a polévka či tekutá zavařenina. Vězeň též obdržel malý bochníček ne příliš kvalitního chleba, nazývaného „vězeňský komisařek“, který byl zároveň snídaní na následující den. Jednou za 2 týdny měl k smrti odsouzený vězeň nárok na půlhodinovou vycházku na čerstvém vzduchu – tzv. frajštundu. Ta byla mimo jiné příležitostí k předávání škrabek a dalších vzkazů.

Velitelem oddělení II A byl německý vrchní strážmistr Karl Sauer, fanatický nacist, který se vůči vězňům choval dosti krutě. Stejně jako řada dalších dozorců z téhož oddělení přijímal od rodin k smrti odsouzených vězňů úplatky a balíčky, které nezřídka končily nikoliv na celách smrti, ale u Sauerových příbuzných a přátel. Po válce byl odsouzen k trestu smrti a v místě svého někdejšího působení popraven. I další němečtí bachaři, jako například Willy Wagner, využívali svého zaměstnání k vlastnímu obohacení na úkor vězňů.

TŘINÁCT ŽIVOTŮ V DESETI MINUTÁCH

Poprvé ukončilo ostří pražské gilotiny život pěti lidí 5. dubna 1943, tedy celých deset dní před oficiálním zřízením popravčího místa ministerským výnosem.¹¹ Popravovalo se výhradně dva dny v týdnu – v úterý a ve čtvrtek. Popravčí den poznali vězni již ráno, jelikož strážci v ten den nosili osobní zbraně. V půl deváté se pak do věznice dostavil státní návladní a veliteli oddělení sdělil jména odsou-

zenců, kteří měli být toho dne popraveni. Dle platných nacistických zákonů mělo mezi vynesením rozsudku a výkonem trestu smrti uplynout minimálně sto dní, později byla tato lhůta výrazně zkracována (v závěru války na šest týdnů). Na Pankráci ale končili své životy i lidé odsouzení zvláštními (*Sondergericht*) či rychlými soudy (*Schnellgericht*), u nichž se tresty vykonávaly již do 24 hodin po vynesení rozsudku.

Okamžik, kdy němečtí bachaři přicházeli do hromadných cel vyzvednout adepty trestu smrti, patřil k nejstrašnější z celého popravčího dne. Bachaři totiž záměrně vyvolávání jmen prodlužovali a s potěšením sledovali strach a nervozitu odsouzených. Vyvolaný vězeň měl pak již velice málo času na rozloučení s přáteli, s nimiž trávil poslední měsíce života. Byl předveden před státního zástupce, který mu oznámil zamítnutí žádosti o milost. Odsouzenec byl pak odveden na přípravnou celu (tzv. kukr), kde mu bylo umožněno napsat poslední dopisy rodině a připravit se na odchod ze světa.

Přesně o 16. hodině začínaly vlastní popravy. Dva dozorcí přivedli do zasedací místnosti odsouzeného ve spodním prádle a s rukama spoutanýma vzadu. Ženám byly vyčesány vlasy nahoru či ostříhány. V sálu seděl za stolem státní návladní německého soudu spolu s velitelem pankrácké věznice, funkcionářem NSDAP, zapisovatelem a lékařem. Po ověření identity bylo odsouzenému oznámeno, že bude vykonán rozsudek, a byl předán popravčímu. Jeden z katových pomocníků zakryl rukou odsouzenému oči a otočil jej čelem vzad, kde za černým závěsem byla umístěna gilotina. Odsouzený byl položen břichem na lavici, hlava mu byla upevněna do dřevěného lím-

¹⁰⁾ *Tamtéž*, s. 50.

¹¹⁾ *Památná místa bojů proti fašismu*, s. 73.

Jedna ze 155 žen popravených na Pankráci – Růžena Kodadová.

Zdroj: Repro z knihy Žaluji

ce a spuštěním ostrého britu gilotiny byl stát. Bezvhládné tělo pak bylo odneseno do vedlejší místnosti, kde jej pomocníci položili ke kanálku, aby z něj lépe vytékala krev. Poté bylo tělo i s hlavou uloženo do dřevěné rakve. Celý proces trval zhruba 1–2 minuty a odsouzenec neměl prakticky žádnou možnost se jakkoliv bránit.¹²

Pro ostatní vězně na celách smrti byl průběh poprav značně traumatizující, neboť dopadání gilotiny se rozléhalo po celé chodbě. *Je to vůbec nemyslitelné, že něco takového se může ve 20. století stát, napsala ve svém motáku jedna z vězeňkyň, triadvacetiletá Růžena Kodadová. Její popravu 9. září 1943 zaznamenal v ilegálním dopise jiný z odsouzených, Richard Mácha: Včera jsme tu měli hrozný den. Zase se popravovalo, to jsem tu už zažil několikrát, ale včera to bylo zvláště pohnuté. Jednak byli popravováni tři, kteří mají tentýž delikt*

jako já, a jednak byly popraveny dvě ženy z cely kousek od naší, rovněž za podporování a přechovávání komunistů. [...] Věděli jsme, že se bude sekát a že jsou na řadě dvě ženy, a že je tedy budou muset vést kolem naší cely, do „samoty“ naproti sekerárně, kam se ihned ráno po oznámení výsledku žádosti o milost odsouzení zavírají. [...] Nejdříve brali Růženku. Ta nevěděla, že přijde na řadu – nedovedeš si představit ten pláč a nářek – stejně pak u Živcové (35 roků). [...] Do čtyř hodin odpoledne byl klid – hřbitovní klid. Ve 4 hodiny jsme slyšeli, jak hoši z kulků zpívají „Kde domov můj“. V půl páté večer je začali vyvádět. [...] Poslední z mužů šel Živec, ten se rozloučil s ženou tím, že jí na chodbě zavolal své: „Sbohem, Jarmilo!“ Nebyl však na onom světě dlouho sám. Hned za ním šla jeho žena a slyším stále její: „Sbohem, hoši a děvčata, pozdravujte mi mého Jiříčka (její synáček)!“ Pak pláč a nářek: „Papá!“ – to Růženka plakala [...]. I ona nám ještě zavolala své „sbohem!“ a poslední zadunění nám řeklo, že i mladá Růženka šla za svými dvanácti kamarády. Třináct životů vyříženo asi v 10 minutách.¹³

Jako mistr popravčí působil na Pankráci říšskoněmecký státní příslušník Alois Weiss (narozen 1886), původně vězeňský dozorce, který přišel do Prahy z Mnichova. Jako pomocník mu sloužil Otto Schweiger, taktéž Němec, který byl údajně Weissovým švagrem, Alfred Engel a dále tři Češi – Robert Týfa, Jan Kreuz (dříve Křížek) a Antonín Nerad. Tento bývalý štábní rotmistr československé armády působil též jako konfident nacistických bezpečnostních složek – v roce 1941

Velitel pankráckého „oddělení smrti“ Karl Sauer byl po válce za své činy odsouzen mimořádným lidovým soudem k trestu smrti a popraven.

Zdroj: Soukromý archiv J. Čvančary

se mimo jiné podílel na odhalení Ústředního vedení odboje domácího.¹⁴ Za asistenci při jedné popravě dostávali katovi pomocníci tři sta korun, zatímco mistr popravčí pobíral stálý plat. Po válce byl Weiss dopaden sovětskými vojáky, ale později byl propuštěn a dožíval v západoněmeckém Straubingu. Měl tehdy dokonce údajně požádat československé úřady o potvrzení jeho válečného zaměstnání kvůli přiznání důchodu.¹⁵ Robert Týfa a Antonín Nerad byli po válce odsouzeni mimořádným lidovým soudem k trestu smrti a popraveni.

Život vězňů na oddělení II A byl do značné míry charakterizován nadějí, že se nacistický režim zhroutí dříve, nežli dojde k jejich popravě. Někteří vězni se však pokusili zemřít vlastní rukou – Karel Rameš zaznamenal celkem dvanáct těžkých pokusů o sebevraž-

¹² SLÁDEK, Zdeněk: *Od „ochrany“ ke „konečnému řešení“*. Nacistický teror v českých zemích v letech 1939–1945. Český svaz protifašistických bojovníků, Praha 1983, s. 86–88. Též viz KYR, Aleš: *Památník Pankrác. Expozice Vězeňské služby České republiky*. Vězeňská služba ČR, Praha 1999, s. 74–77.

¹³ Cit. dle THIELE, Vladimír (ed.): *Žaluji*, s. 172.

¹⁴ KOURA, Petr: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“*. Rybka Publishers, Praha 2003, s. 163–164.

¹⁵ ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Laguna, Praha 2003, s. 220.

Malíř Jaroslav Lebeda ilustroval na svobodě kupříkladu ilegální Rudé právo, při čekání na smrt v pankráckém oddělení II A pak vytvořil mimo jiné tuto kresbu k Otčenáši.

Zdroj: Repro z knihy Žaluji

du. Jediný, komu se sebevražda podařila, byla Marianne Goltzová, vídeňská operetní herečka, která na přípravné cele požila smrtící jed. I v tomto případě byla odsouzená sfata, i když už byla pravděpodobně mrtvá.¹⁶

ČASOPIS „SEKYRÁŘŮ“

Vězni na oddělení II A ovšem při čekání na popravu též pracovali – lepili papírové pytlíky na ptačí

zob. Díky tomu měli k dispozici papír, který byl využíván nejen k psaní motáků a škrabek, ale i k dalším uměleckým projevům. Někteří odsouzení malovali své spoluvězně. Akademický malíř Jaroslav Lebeda pak vytvořil několik cyklů kreseb s náboženskou tematikou, z nichž nejpůsobivější jsou ilustrace na jednotlivé strofy z modlitby Otčenáš. Vznikaly zde i verše, které psal například básník Jindřich

Vichra. V srpnu 1943 pak začali muži na cele č. 41 vytvářet vlastní „časopis“, který zasílali pro obveselení a lepší náladu na ženskou celu. Časopis tvořil jeden velký list papíru, na kterém byly z jednotlivých slov, vyříznutých lžicemi z novin, nalepeny humorné koláže. Ty doplňovaly ručně psané texty a nezbytné kresby. Takto bylo vydáno celkem dvacet čísel, včetně nejrozdílnějších „zvláštních vydání“

¹⁶⁾ THIELE, Vladimír (ed.): Žaluji, s. 64.

Ukázka z časopisu vytvářeného na Pankráci lidmi odsouzenými k trestu smrti. Zdroj: Repro z knihy Žaluji

a příloh. Karel Rameš, který větší čísel časopisu zachránil, o tomto jedinečném literárním počínu později napsal: *Jenže tento sekýrářský časopis, to bylo něco víc než hrstka fantasmie a chuť do psaní; to byla především chuť k životu! A kdo tuto chuť postrádal, tomu ji měl časopis vrátit. Jeho úkolem bylo obveselit zkormoučené duše sekerníků, schoulené zimou a strachem před smrtí, měl být odrazovým můstkem ke skoku do budoucna, i když se ponuré příští tak hrozně rýsovalo na obzoru.*¹⁷

Časopis byl plný nejen citátů a básní, ale i těžko uvěřitelného humoru. V záhlaví prvního čísla se tak dočteme, že časopis řídí redakční rada a koho napadne. Častá jsou taktéž oznámení o zdražování ceny periodika: *Vzhledem k nevšednímu zájmu o náš časopis jsme se rozhodli rozšířit rozsah časopisu. Byli jsme ovšem nuceni zvýšit též jeho cenu z dosavadních 40 h. na 80 h. Nová cena je schválena Nejvyšším úřadem cenovým pod č. j. 38/41. P. a N. Kr./AC. Doufáme, že naše opatření najde u našeho věrného čtenářstva pochopení a důvěra nám bude zachována.* Osazenstvo ženských cel na časopis odpovídalo podobně rozpustilými vzkazy, a tak se prostřednictvím papírů od ptačího zobu rozvinula na pankráckém oddělení smrti neuvěřitelná komunikace. Její součástí byla i tato báseň:

Poděkování
Děkujeme za dopis s cukrem
a přejem bez žertu,
aby sekera i s kukrem
šly už jednou k čertu¹⁸

O tom, že na celách smrti pomáhal vězňům i doslova šibeniční humor, nám zanechal svědectví jeden z těch, kteří pobyt na cele smrti přežili – Jiří Preininger. Po letech si vzpomněl na vtip, který se zde vyprávěl: *Přiletěla dušička ze sekernárny ke svatému Petrovi, ten se ptá, jak se měla. Špatně až do dneška. Předevčirem mě bolel zub, včera ještě víc, ráno to bylo hrozný, ale dnes po čtvrté, jako když utne.*¹⁹

55 „NOVOROZENCŮ“

Celkem bylo na Pankráci za druhé světové války popraveno stěm 1075 lidí, z toho 155 žen.²⁰ Některé zdroje uvádějí i mírně odlišná čísla – např. 1066.²¹ Ne všichni popravení byli ovšem aktivními odbojovými pracovníky – část z nich byla odsouzena k absolutnímu trestu za hospodářské a kriminální delikty. Vzhledem k neúplnosti dokumentace nacistických soudů není možné přesně určit, kolik lidí bylo popraveno čistě z politických důvodů.

Poslední poprava se na Pankráci konala 26. dubna 1945. Těsně po jejím skončení začali katovi pomocníci popravčí zařízení demontovat a v noci jej tajně vhodili do Vltavy. Nacisté se připravovali na to, že těsně před vyklizením Pankráce vyhodí místnosti oddělení II A do vzduchu a zametou tak stopy po svých nelidských metodách.²² „Výbuch“ Pražského povstání 5. května 1945 však zastihl nacisty nepřipravené – pankrácká věznice přešla do českých rukou a na celách smrti bylo osvobozeno 55 lidí, které již nacistická popravčí mašinerie nestihla zavraždit. Těm se později říkalo „novoro-

¹⁷⁾ Tamtéž, s. 116.

¹⁸⁾ Tamtéž, část 2, hlubotisková příloha mezi stranami 850 a 851.

¹⁹⁾ HLAVÁČEK, Jaromír – KAUCKÝ, Tomáš: *Ve spárech nacismu*, s. 105.

²⁰⁾ THIELE, Vladimír (ed.): *Žaluji*, s. 863.

²¹⁾ SLÁDEK, Zdeněk: *Od „ochrany“ ke „konečnému řešení“*, s. 86.

²²⁾ KÝR, Aleš: *Památník Pankrác*, s. 77.

zenci“ a bylo mezi nimi i několik budoucích významných osobností společenského a politického života – vedle již zmiňovaného novináře Jiřího Preiningera se tak 5. května 1945 na Pankráci „narodil“ kupříkladu i Miloš Hájek, pozdější historik a mluvčí Charty 77, který byl k trestu smrti odsouzen za účast v komunistickém odboji.

Stejně jako se nacistům nepodařilo zničit oddělení smrti, nepodařilo se jim též odklidit popravčí nástroj. Dne 14. srpna 1945 byla pražská gilotina objevena na dně Vltavy a s pomocí potápěčů vylovena. Veřejnost byla o dění na Pankráci záhy informována díky dvoudílné publikaci *Žaluji – Pankrácká kalvárie*, ve které byly otištěny nejen výňatky z deníku Karla Rameše, ale i některé motáky a škrabky, jež se mu podařilo opsat. Kniha, vydaná v roce 1946, byla doplněna bohatým fotografickým doprovodem.

Po roce 1948 se pankrácká gilotina – stejně jako celý protinacistický odboj – stala předmětem ideologické manipulace ze strany nového totalitního režimu. Byl tak vytvářen dojem, že na Pankráci byli popravováni především pracovníci komunistického odboje. Tato tendence je zjevná například v hraném filmu *Klíč* režiséra Vladimíra Čecha (1971) – zde je několikrát zobrazeno popravování komunistických odbojářů na Pankráci, ačkoliv je film situován do května 1942, tedy dávno před vybudování „sekyrárny“. O osobě Karla Rameše se nesmělo hovořit, protože byl v roce 1959 odsouzen komunistickým režimem za údajnou velezradu k desetiletému žaláři. Při zatčení mu byl mimo jiné zabaven

Karla Rameše, díky kterému se podařilo z oddělení II A propašovat řadu dopisů a motáků, se komunistickému režimu podařilo dokonale vymazat z historické paměti společnosti. Fotografie pořízená Státní bezpečností po jeho zatčení v roce 1958.

Zdroj: ABS

rozsáhlý rukopis *Žaluji – národní kalvárie za vlády komunismu*, který byl zamýšlen jako pokračování *Pankrácké kalvárie*.²³ Po roce 1968 byl pro změnu z análů komunistického odboje pro svůj negativní po-

stoj k „normalizačnímu“ režimu vyškrtnut zachráněný „sekyrář“ Miloš Hájek. Prostory někdejšího oddělení II A jsou dnes pietně upraveny a jsou součástí expozice Památníku Pankrác.

Možnost prohlídky prostorů bývalé pankrácké „sekyrárny“ je vzhledem k tomu, že jsou umístěny v areálu Vazební věznice Praha-Pankrác, značně omezená. Navštívit někdejší oddělení smrti je možné pouze v rámci dnů otevřených dveří (zpravidla u příležitosti pietních shromáždění) či po dohodě s vedoucím Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby ČR PhDr. Alešem Kýrem. Organizované prohlídky jsou doprovázeny přednáškou a jsou určeny především pro vysoké školy a odbornou veřejnost.

Kontakt:
Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby ČR
Soudní 1672/1a
P. O. Box 3
14067 Praha 4
tel. 244 024 710, e-mail: akyr@grvs.justice.cz

²³⁾ Blíže viz VANÍČKOVÁ, Vladimíra: *Žaluji – národní kalvárie za vlády komunismu*. In: *Sborník archivu ministerstva vnitra*, č. 3. Odbor archivní a spisové služby MV ČR, Praha 2005, s. 436.